

Devir (2012)

Derviş Zaim

GENEL BAKIŞ

Yönetmen Derviş Zaim filmlerinde temel olarak geleneksellik ve modernlik üzerinden özgün anlatı modelleri sunar. Bu anlatıyı özellikle bireysel hikayeler üzerinden anlatarak toplumsal bağlamda kırılmaların tablosunu sunar. Devir filmi de yönetmenin 2012 yılında vizyona giren ve doğayla uyumlu olmanın insan yaşamı için ne anlam ifade ettiğini sorguladığı bir filmidir. Devir filmi bu bakımdan doğa, kültür ve kolektif hafıza konularını işlerken diğer bir yönden de ritüel, değişen dünya biçimi ve insanların dönemlere göre şekillenmesini konu edinmektedir. Dikkat çeken bir diğer unsur ise Derviş Zaim'in bu filmde profesyonel oyuncular yerine filmin çekildiği topraklarda yaşayan insanları oyuncu olarak kullanmasıdır. Bu bakımdan temsil ile gerçeklik arasındaki mesafeyi de oyuncu seçimleri üzerinden bilinçli bir şekilde daraltmıştır. Kültürel hafıza ve değişen dünya düzeninde ritüel ve kültürel kalıpların değişimleri noktasında Devir filmi bir anlatı aracı haline gelir.

Film, Burdur'a bağlı Hasanpaşa köyünde geçimini çobanlık ile sağlayan karakterlerin geleneksel bir çoban ritüelini merkeze almaktadır. Bu köy her yıl düzenlenen çoban ve koyunların yarışmaları ile ünlüdür. Çobanlar koyunlarını kırmızı renge boyarlar ve koyunlarını önde kendileri olmak kaydıyla bir derenin içinden geçirmeye çalışırlar. Koyunlarını en kısa sürede bu yarışta dereden geçiren çoban birinciliği kazanır. Filmde özellikle bu yarışın hazırlığı süresine, karakterlerin bu süreç içindeki ilişkilerine, geleneğin nasıl sürdürüldüğü üzerine bir hikâyeyi de ortaya koymaktadır. Ali, Mustafa ve Ramazan karakterleri filmin esas karakterleri olarak yerini alan üç çobandır. Bu üç çobanın köydeki ve zaman zaman Ali'nin şehir hikayeleri ekseninde yaşamları anlatılır. Filmde bir diğer dikkat çeken nokta ise köyde kurulan mermer ocağı sonrası köy halkının kendi ritüelini gerçekleştirmek için koyunları kırmızıya boyadığı tozu elde ettiği taşı ocak tarafından yasaklanarak köylülere müsaade etmemesi üzerinedir. Ritüel bu bakımdan ilk geleneksel engelini modern dünya üzerindeki sistemden alır. Ali'nin ritüelin devam etme çabası üzerinden şehirden getirdiği boyanın manası da geleneğin biçimsel olarak ne kadar çok devam ediyor olarak görünse de içsel manada bir özsel dönüşümünde kırılmalar yaşadığını göstermektedir. Sürekliliğin bir tehdit altında olduğu da yine filmin dramatik yapısı kapsamında hikâye boyunca anlatılmaktadır.

Arka plan Film, sosyo-kültürel bağlamda kırsal yaşamda kendi dünyalarında ve kendi geleneklerinde yaşamış ve yaşamakta olan bir köyün hikayesini ele alır. Hasanpaşa köyünde her yıl gerçekleştirilen bir çoban geleneği ile film çatısı oluşturulmuştur. Filmde çobanların hikayeleri üzerinden tarihsel bağlamda geleneğin sürdürülmesi, bireyin/toplumun doğa ile kurduğu ilişkinin anlatımı ve topluluk bilinci/toplumsal hafıza gibi pek çok kavramla bağlantılı ele alınmaktadır. Filmde özellikle endüstrinin doğaya ve yaşama etkisi mermer ocağının köye kurulması ve köylülerin geleneklerini sağlamak adına ihtiyaç duydukları kırmızı boyanın engellenmesi, modern kapitalist anlatım biçimi üzerinden gelenekselliğe bir tehdit oluşturmaktadır. Modern ekonomik düzen karşısında geleneksel yaşam biçimlerinin her zaman bir engel ile karşılaşacağını da arka planda anlatan film, insan-doğa ilişkisinin de gün geçtikçe araçsallaşması ve doğanın yalnızca bir kaynak olarak yeniden tanımlanmasını da derinlemesine bir eleştiri üzerinden anlatır.

Sinemasal Anlatım Devir, klasik bir kurmaca film olma özelliğinden uzak yarı bir belgesel anlatım dilini oluşturur. Film doğal ışık kullanımlarından gerçek mekân ve insanlara, gözlemlenen bakış açısıyla yoğun bir gerçeklik hissi uyandırır. Filmde baskın olan doğa görüntüleri, hayvan sesleri, köyün kendi sessizliği, insanların az diyaloglar kurması dikkat çeken anlatım biçimleridir. Kurmaca ile belgesel arasında bir yapı oluşturan Zaim, biçimsel olarak klasik anlatıya çelişen bir anlatım modeli sunar. Filmde anlatım ise genellikle mekânın ve doğanın üzerinden kurulur. Yollar, mevsim geçişleri, hayvanlar, köylük alanlar, dağlar, dereler, çobanların koyunları ile olan bağları, sürünün hareketliliği filmde etkin olan görüntülere bariz örneklerdir. İnsanın doğa ile her daim uyum içinde olması gerektiği filmin sinemasal anlatımında kendisini net bir şekilde göstermektedir.

Sinemasal bağlamda Devir, taşra anlatıları içinde yer alan bir filmidir ve bunu sinema estetiği ile iyi bir şekilde harmanlayarak bir anlatı sunar. Bir bakıma antropolojik manada ritüeli ön planda tutarak bir sinema hikayesi oluşturur. Doküdrama olarak adlandırılan bir form üzerinden kurmaca-belgesel anlatım modelini tercih eden Zaim, tematiklikten ziyade biçimsel olarak filmi işler. Doğanın ritmi bu bakımdan dramatik ritimden üstün bir şekilde sergilenir. Zamanın geçmediği aktığı bir evren oluşturulur. İzleyicilerin her daim görüntüler arasında bir anlam kurması gerekir.

Filmde, ön planda bir çoban yarışması ve onların hikayesini anlatıyor gibi görünse de temelinde gelenek ve modernite üzerindeki çatışmayı anlatır. İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin dönüşümünü ve kültürel belleğin de bu bakımdan aşındırılmasını ele alır. Bu biçimde filme baktığımızda ritüelin özünde yer alan kırmızı toprağın ellerinden alınması yalnızca maddesel bir eksilik değil aynı zamanda gelenekselliğin de eksilmesini gösterir. Bunu devam ettirmek için şehirden getirilen yapay boyanın kullanımı ise modern dünya düzeni içinde geleneklerin sürekliliği için nasıl yeniden üretildiği üzerine bir düşüncüyü de beraberinde getirir. Film geleneğin hem devam ettirilme çabasını hem de dönüşerek nasıl varlığını sürdürmeye çalıştığını gösterir.

KARAKTERLER

Ali: Köyde yaşayan genç bir çobandır. Köy hayatı içinde çobanlığa dair bir bağ kuramayıp şehre çalışmaya giden karakterdir.

Mustafa: Köyde yaşayan başka bir genç çobandır. Ali kadar bir kırılma yaşamasa da filmde iki dünya arasındaki dengeyi göstermektedir.

Ramazan: Köyde yaşayan yaşlı bir çobandır. Yılların kendisine getirdiği tecrübeler doğrultusunda yaptığı her hareketi ustalıklı gerçekleştirmektedir.

ÖYKÜ

Film Burdur'un Hasanpaşa köyünde yaşayan üç çobanın hikayesi üzerine kuruludur. Bu köyde uzun yıllardır süregelen geleneksel bir çoban yarışması yapılmaktadır. Her yıl gerçekleşen koyun boyama ve sürü yarışması orada yaşayan topluluk için en büyük etkinliktir. Tüm çobanlar bu yarışmanın geleceği günü bekleyerek buna hazırlanırlar. Özellikle son yedi yıldır üst üste kazanan köyün tecrübeli yaşlı çobanı Ramazan bu yarışmanın her yıl ilgi odağı olmuştur. Yarışma kapsamında çobanlardan sürülerini boyayarak bir dereden hızlı bir şekilde geçirmeleri istenir. Bu yarışmanın ardından köylüler ve şehirden gelen diğer insanlar akşam düzenlenen etkinlikte eğlenirler. Yerel kanallar bu yarışmanın olduğu dönemi her gün haber olarak verir. Belediye başkanları ve şehrin önde gelen büyükleri de bu yarışma için bilhassa Hasanpaşa köyüne gelerek köylülerle bir arada olurlar.

Öykü, bu geleneksel yarışmanın merkezinde tecrübeli yaşlı çoban Ramazan ve iki genç çoban Ali ve Mustafa üzerinden ilerler. Ali'nin bir yönden çobanlıktan kopup başka meslek yapma arzusu, Mustafa'nın da diğer bir yönden Ramazan'ı geçerek çoban yarışında birinci olma arzusu belirgin bir şekilde modern-gelenek çatışmaları arasında şekillenir.

Filmde anlatının kırılma anlarından biri de köyde kurulan bir mermer ocağının olmasıdır. Bu ocak sonrasında ocağın arazisi içinde yer alan hiçbir şeyi köylüler artık kullanamayacaktır. Bu bakımdan her yıl geleneksel olarak çobanların koyunları boyamak için kullandığı kırmızı boyanın öğütüldüğü taşlar bu ocak içinde yer aldığı için kullanamaz hale gelirler.

Filmin son bölümünde Ali'nin ormanda gezerken tesadüfi bir şekilde koyun boyaması için lazım olan taşı bulması dikkat çeker. Taşa dokunur uzun uzun bakar ve oradan uzaklaşır. Bu görüntü bir anlamda geleneğin tamamen yok olmadığını bizlere gösterirken diğer bir yönden de onun kırılma ve tehdit altında olduğunu anlatır. Gelenek ve modernite arasında sıkışmış bir topluluğun hikayesinde geleneğin sürekliliği hali ve bu halin bir döngüsel mücadele içinde olduğu filmde pek çok sahne üzerinden anlatılır.

SAHNELER

Köy Halkının Etkinliği Film, bir geyik görüntüsüyle başlar. Boynuzları tahtadan olan bir geyiğin görüntüsüdür. Köyün ihtiyaçlarından Ramazan'ın çimlere uzanan görüntüsü ve yanında çevrilerek pişirilen bir hayvanın et görüntüsüyle devam eder. İmam arkasına tüm ahaliyi toplayarak bereket için dua eder. Sonrasında tüm ahali şakalaşarak oyunlar oynar. Ramazan, yenilen et sonrası kalan kemikleri toprağa gömer. Sonrasında ekranda "Devir" filmi yazısı görünür. Çocuklar park alanında patlayıcı ile oynar. Köylük alanda sandalyeler kurulur.

Koyun Boyaması İçin Gerekli Taşın Arayışı İki motosikletli bir yerden bir yere doğru gider. Motosikletle gelenler koyun boyama şenliği için taş alacaklarını söylerler. Bu arada geçen diyaloglardan yukarıda yer alan bölgenin mermer ocağı için kiralandığını öğrenmiş oluruz. Köylüler çalışan ekiple tanışır. Orada çalışmaya başlayan mühendis köylülere bundan sonrası için ofisten izin alınmasına dair uyarıda bulunarak taştan kırmızı tozu çıkartmalarına bir seferliğine izin verir.

devir
cycle

Yarışma Hazırlığı Köylüler topladıkları taşı dövmeye ve toz haline getirmeye başlarlar ve çuvala doldururlar. Gençler kahvehanede oturan ihtiyarların yanına otururlar ve topladıkları toz üzerine sohbet etmeye başlarlar. Köylüler koyunları çıkarırlar ve kırmızı renge boyarlar. Çoban koyunları ahıra götürür. Tos Tos adında gösterinin başlayacağı hoparlörle duyurulur. Sıra sıra koyunlar çıkar. Pek çok köylünün elinde silah havaya silah sıkırlar. O sırada koyunlar çoban eşliğinde onlara ayrılan boşlukta koşarak köylüyü eğlendirirler. Koyunları yarıştırlar. Konser alanı oluşturulur. Halk müziği eşliğinde oynayan, dinleyen köylüler gösterilir. Meydandan pek çok görüntü gösterilir.

Yarışmanın Başlaması Köylülerin göl kenarında yavaş yavaş toplanışları gösterilir. O sırada koyunlar da çobanlarla birlikte eğlence alanından ayrılıp yaylaya çıkar. Yarış başlar koyunlar bölgede silahların sesiyle koşmaya başlarlar. Köylüler o gün sabahlamıştır. Sürekli havaya atılan silahlar ve koşturan koyunlar gösterilir. Koşturan koyunlar sonunda dereye girer ve orada da yüzerek koşturmaya devam eder.

Ramazan'ın Birinci Olması Ramazan yarışma sonrası eve gelir eşine birinci olduğunu söyler. Hanımıyla konuşurken bir yandan da televizyonu açar ama televizyon bozuktur. Televizyonu düzelttirip geleceğini söyleyerek ihtiyar adam televizyonun parçasını alır ve evden çıkar. Evinin dışında bir tanıdığını arabada gören Ramazan o kişinin arabasına binerek televizyonun uydusu için birlikte yola çıkarlar. Ramazan televizyonunu göstermek için televizyoncuya gider. Televizyoncu sadece düğmesinin kapandığını söyler ve düğmesini açarak Ramazan'a teslim eder. Sonra eve gelen Ramazan, televizyonu açar ve kendi yarışmalarını yerel kanaldan izler. Kendi görüntülerini izlemeye başlar. 7 yıldır birinci olan Ramazan Bayar yine birinci olduğunun duyurusunu izlemektedir.

Mustafa'nın Üzüntüsü Mustafa evden çıkar ve koyunlarını görmeye gider. Gizlice ahırda içki içer. Kazanamayan koyununu da üzüntüden dışarı atar. Akşam vakti de eve geçer. Mustafa rüyasında evin bahçesinde kazanamayan koyunu arkadaşıyla birlikte alıp kestğini görür. Mustafa uyanır ve evin bahçesine çıkar. Mustafa kazanamayan koyunun yanına gider tutar ve onu sevmeye başlar. Sarılır.

Ali'nin Durgun ve Düşünceli Oluşu Köyden geniş manzaradan görüntü gösterilir. Alilerin evinin içinden televizyon sesleri gelir. Ali, yeğeni ile birlikte televizyonda yarışmayı izler. Kazanamayan Ali yerde oturarak sırtı televizyona dönük şekildedir. Yeğeni Ali'ye kendisini göstermediğini söyleyince Ali de cevaben kazanamayana niye gösterebilirler şeklinde bir cümle kurmuştur. Ali elinde ekmekle arkadaşı Mustafa'nın yanına gelir dere kenarında iki arkadaş otururlar. Moralleri bozuktur. Ali Mustafa'ya çobanlıktan dolayı üzgün olduğunu ve bırakmayı düşündüğünü söyler. Mustafa da sadece onu dinler. Motorla gezinen Ali gösterilir. Taşlık bir alanda kendi başına vakit geçirmektedir. Ölü kuşun kalıntılarını gören Ali onu izler ve etrafı seyreder.

Ali'nin Şehre Gitme Kararı Geniş plan bir görüntü gösterilir. Artık mevsim kıştır kar yağmaktadır. Ali, Ramazan ve Mustafa'nın yanına gider. Birlikte yemek yerler. Düşünceli bir şekilde Ali, şehre gideceğini ve Ramazan'ın da koyunlarına bakmasını istediğini söyler. Ramazan yine yerde yedikleri etin kemiklerinin hepsini Ali'den toplamasını ve gömmesini ister. Bunun nedeni için de doğacak hayvanın sağlam doğması için olduğunu söyler.

Ali'nin Şehir Hayatı Minibüse binen Ali şehre gitmek için yola koyulur. Yolda arabası bozulan mühendise denk gelirler. Köylüler minibüsten iner ve bozulan araba için mühendise yardım ederler. Bu mühendis mermerin orada tanıştıkları kişidir. Ali şehir merkezine gelmiştir. Bavulu ile yolda yürür. Ali mezbahada çalışmaya başlar. Koyunların kesim alanında diğer işçilerle görüşür. Koyunların kesimi başlar. Kendisi köyde hayvanları severken burada hayvanların bu kadar fazla kesilmesine üzülür. İş çıkışı Ali metroya biner. Şehrin sokaklarında yürür. Bir mekâna girmek ister ama içeri almazlar. O sırada telefonu çalar.

Mühendisin Yasakladığı Taş Ramazan Mustafa ile taş boya almak için çıktığını ama mermercilerin yasakladığını telefonda Ali'ye söyler ve şehirden toz boya almasını ister. Genel plandan görüntüler görüşür. Ramazan ve Mustafa gezerler ve Ramazan bir bitkiyi Mustafa'ya göstererek bilgi verir. Onlar gezerken köyün farklı yerlerinden köy görüntülerini izleriz. Mustafa bir geyiği görür ve onu gidene kadar izler. Mustafa bahçeye girer ve Ramazan'ın yanına gelir. Taş bulamadığını söyler. Ramazan o sırada dağda bulduğu bitkiyi kaynatır ve koyunu yıkamaya başlar.

Yapay Boyanın İlk Denemesi Ali bir boyacıya girer. Koyun boyama için toz boya ister ve alır. Sonra kaldığı pansiyona gider. Ali odasında aldığı toz boyayı yerde leğenin içinde bulunan koyun postu üzerinde dener. Televizyon açıktır. Hayvancılık üzerine bir haber arkada ses olarak duyulur.

Ali'nin İlk Maaşı Ali iş yerine gelir. İmzasını atıp ilk parasını patronundan alır. Verilen parayı sayarken bitiminde parasının eksik olduğunu patronuna söyler. Patron yönetmelik üzerinden böyle kesintiler olduğunu söyleyerek Ali'yi odadan yollar. Mezbahanın dışına hava almaya çıkan Ali çömelerek oturur ve uzaklara bakarak düşünür.

Ali'nin Köye Dönüşü Mustafa ağaç keser sonrasında koyunların postunu kesip düzenler. Ramazan berberde bıyıklarını kestirir. Saç tıraşı olur. Ali'nin yeğeni küçük çocuk kâğıt keser ve dayısının geleceği minibüsün köye gelmesini bekler. Ali'yi bekleyen çocuk dayısını karşılar ve birlikte eve geçerler. Köye dönen Ali sonrasında motoruyla gezer ve taş toplar sonra o taşları ölü kuşu hatırladığı yere atarak dua okur.

Mustafa'nın Yarışma Hazırlığı Mustafa koyunlarla ilgilenir. Mustafa ve Ali sonrasında Ali'nin şehirden aldığı tozla koyunu boyamaya başlar. Ali toz boyanın işe yaramayacağını söyler. Mustafa koyunların arasında onları beslemeye ve ilgilenmeye devam eder. Ahırdan koyunları çıkaran Mustafa çoban olarak onları araziye götürür.

Yarışmanın Birincileri Kalabalık toplanır. Hazırlıklar yapılır. Silahlar patlar. Yarışa tekrar başlar. Jüri toplanmıştır ve kazananı açıklamak için hazırlık vardır. Çobanlar heyecanla beklemektedir. Birinci tekrar Ramazan Bayar olmuştur. Ancak bu sefer üç tane birinci seçilmiştir. Diğerleri de Yusuf Çelikli ve Mustafa Salman olmuştur. Ödül sahnesinde ayrıca filmin yönetmeni Derviş Zaim'i de çok kısa bir an görmekteyiz. Tebrik edenler arasında kendini göstermektedir. Konser sahnesi, sunucu müziklere ve eğlenceye başlamıştır. Mustafa birinci olduğu için çok mutludur ve oynayarak kutlar.

Ali'nin Mühendisin Yanında Çalışmaya Başlaması Kahvehanede Ali, mühendis ile karşılaşır. Mühendis şoför aradığını söyler. Ali de bu işi istediğini söyler. Sonrasında birlikte mühendisin çalıştığı ocağa doğru yola çıkarlar. Mühendis ile Ali sohbet eder. Koyun yarışması üzerine konuşurlar. Taş alanda mühendis ile Ali gezinirler. Ali yemek saatinde yemekhane bölümünde yerken çay yapan kadınla tanışır ve ufak bir sohbeti olur. Mühendis ile Ali yolda dururlar. Ormanlık alana giderler. Mühendis geyik avlamak için Ali'yi de yanında götürmüştür. Mühendis geyiği vurur. Geyik öldüğünde Ali çok üzülür. Mühendis geyiğin boynuzlarını kesip yanına alır. Sonrasında Ali üzgün bir şekilde mühendis ise bir şarkı açarak arabada yolculuk yapmışlardır.

Ali'nin Geyiğe Tahta Boynuz Yapışı Ali sonrasında doğruca Ramazan'ın evine gider. Ramazan'dan geyik boynuzu ister. Eksik olanı tamamlamak gerek diye belirtir. Geyik boynuzu olmayınca tahta ile yapacağını söyleyerek bu sefer de Ramazan'a tahta sorar. Ramazan tahta parçaları getirir. Mühendisin kestiği

boynuzlardan dolayı geyiği eksik gömmemek için Ali evde geyik için tahtadan boynuz yapar. Mühendis ise bu sırada geyik boynuzlarını taş ocağındaki görünür bir direğe asar. Ali elinde tahta boynuzlarla geyiğin öldüğü yere tekrar gider. Ali geyiğin yanına gider ve tahtadan yaptığı boynuzları yanına koyar.

Ali'nin Boya Taşını Buluşu Ormanda yürümeye devam eden Ali, kırmızı toz için taş bulur. Uzun süre taş baktıktan sonra taşı da orada bırakıp uzaklaşır.

KARAKTER ÇÖZÜMLEMESİ

Filmde Ali, Mustafa ve Ramazan karakterleri esas karakterler olarak görünmektedir. Bu karakterler yalnızca bireysel hikayeleri değil ayrıca toplumsal dönüşümün de dikkat çeken üç farklı yönüyle temsil eden karakterler olmuşlardır. Geleneksel yapının modern ekonomik ve de kültürel dönüşümünde karakterlerin anlatımları önemlidir.

Ali

Filmin en etkili karakteridir. Çobandır ancak artık çobanlık yapmak istemeyen ve başka iş sahaları araştıran bir karakterdir. Filmde şehirle etkileşim içinde olan karakter yalnızca kendisidir.

Kararsız. Ali filmde iş anlamında bir türlü kendine bir yer bulamayan karakterdir. Geleneğin onun için hazırda oluşturduğu çobanlık mesleği artık onun için dikkat çekici değil bu bakımdan başka işler aramaya girişir. Şehre gidip bir mezbahada çalıştığında da bu işe tutunamaz. Çünkü doğasına ters bir mesleğin içinde olduğunu fark eder. Sonrasında köyüne döner ve burada da bu sefer yeni açılan mermer ocağında şoför olarak işe başlar. Ancak burada da her daim yan yana çalıştığı mühendis ile uyum içinde olamaz. Avcılık için çıkılan yolda hayvanların öldürülmesini izlemek Ali için zor olmuştur ve yaptığı bu işte de kararsız kalmıştır.

Arayış içinde. Ali her zaman arayış içinde olan bir karakterdir. Gelenek ile modern yaşam arasında sıkışıp kalan köydeki bir genç kuşağın temsili niteliğindedir. Ekonomik baskıları geleneğin dayattığı sınırlar ve bireysel uyum arayışları film boyunca dikkat çeken niteliktedir. Geleneğin içinde yetişmesine karşın giderek ritüele karşı yaklaşımı değişmiştir.

Yönsüz. Ali yönünü kaybetmiş bir karakter olarak da resmedilir. Artık içinde yer aldığı kültürel alanında değerlerini içselleştirememiş bir boyuttadır ve bunun altında günden güne ezilir. Ne tam olarak geleneği bırakıp gidebilmiştir ne de modernitenin içine dahil olup yaşayabilmiştir. Mezbahaya girmesi ama hayvanlara karşı durumun eziyeti karşısında çıkması ardından mühendisin geyiği öldürmesi sonrası dayanamayıp geyiği bir bütün olarak gömme arzusu onu hayatında hangi yöne tam olarak gideceğini bilemeyen bir yönsüzlük içinde bırakmıştır. Filmde kopuş ve yabancılaşma duygularını biz Ali karakteri üzerinden görürüz.

Mustafa

Köyde yaşayan genç bir çobandır. Film boyunca onu her daim sürüsünün yanında koyunlarıyla ilgilenirken görürüz. Mustafa, Ali ve Ramazan arasında konumlandırılmış bir denge karakteri olarak vardır.

Dengeli. Mustafa film boyunca bir denge figürü olarak yerini alır. Gelenekleri içinde var olmayı seven hatta yarışta bu anlamda birinci gelmek için ciddi çaban harcayan bir çobandır. Mesleğini seven ve bu meslekte köyde artık birinci olmak isteyen kişidir. Doğaya da hayvanlara da köy yaşamına da uyum sağlar. Ancak aynı zamanda köydeki mermer ocağına da şehre giden arkadaşı Ali'nin düşüncelerine de uyum sağlayan bir karakterdir. Tüm yaşanan durumlarda her zaman sabit bir duruşu vardır.

Uyumlu. Toplumsal koşullara yönelik ciddi bir kopuş sağlamaz. Geleneksellik çerçevesinde oluşturulan her ritüele ve kültüre karşı uyumludur. Mustafa bu anlamda geleneğin sürmesi gerektiğine inanırken diğer bir yönden de bu geleneğin yüzü olmak ister. Öncüsü olduğu bir geleneğin içinde uyumlu sürecini devam ettirme arzusu vardır. Yarışmada birinci olup en iyi çoban olma ödülünü almak istemesi de yine bu durumuna güzel bir örnektir. Sessiz bir uyum sağlayıcı olarak bulunur.

Hırslı. Mustafa filmde en hırslı karakter olarak kendini göstermektedir. Yarışmada birinci olmak için çok çalışır ve elinden geleni sonuna kadar yapmaya çalışır. Onun niyeti bu bakımdan geçiş sürecinde içinde sıradan ve görünmez bir taşıyıcı olma halidir. Onun temel motivasyon kaynağı ise durumu anlamak yerine kazanmak üzerinedir. Ritüele bu bakımdan bir performans gözüyle bakar, ritüelin özünü anlamak yerine rekabet alanı haline getirir.

Ramazan

Filmde en yaşlı çobandır. Deneyimleri ve yedi yıl üst üste aldığı birincilik ödülleriyle çobanlık ve çoban yarışı ritüelinin öncüsü konumundadır.

Tecrübeli. Filmde geleneksel bilginin en önemli taşıyıcısı rolündedir. Kazandığı yarışmalarda bu ritüelin bir performans ya da rekabet olduğunu düşünmez sadece zamanında öğrendiği geleneksel değerlerin devam etmesini sağlayan bir aracı olarak görür. Devir onun gözünde bir yarış değil bir yaşam döngüsüdür.

Temsilci. Kolektif hafızanın temsili niteliğinde olan Ramazan, doğayı okumakta büyük bir maharete sahiptir. Bu bakımdan kuşaktan kuşağa aktarılan kadim bilgiyi aktaran konumdadır. Gayesi ritüeli korumak ve devam ettirmek üzerinedir. Karakter yalnızca bilge ve temsilci değil diğer bir yönden de zamanla kaybolmakta olan geleneğin de bir tanığı niteliğindedir.

TEMALAR

TOPLUM

Kolektif Ritüel

Filmde köyde gerçekleşen çoban ritüeli dikkat çekmektedir. Bu etkinlik toplumsal bütünlüğü korumak adına kurulmuş olan bir pratik alandır. Çobanların bu ritüel bağlamında koyunlarını boyayarak suyu geçirme eylemi tarihsel bir olaya dair bilgi vermese de yüzyıllardır Anadolu topraklarında süregelen hayvancılık pratiklerinin, ritüellerin, geleneklerin ve bu bakımdan oluşan kolektif hafızanın her defasında yeniden üretilmesini de sağlamaktadır. Bu bakımdan bu durum filmin tarihsel arka planını da oluşturur. Film bilhassa modernleşme çabası içinde olan dönemin kırsal kültürüne bir pencere açar ve kaybolan kültürün ritmini bireyler üzerinden gösterir. Film, bir bakıma modern çağ içinde sahip olunan kültürel ritüellerin de ne kadar çok değersizleştiğini ve bu anlamda insan-doğa ilişkisinin de ne kadar çok zedelendiğini göstermektedir.

Açıklayıcı Anlar: Çoban yarışı esnasında bu festivalin büyük bir kalabalık tarafından günlerce izlenmesi ve takip edilmesi önemlidir. Günlerce hem yarışma hem de akşamları düzenlenen köy meydanındaki eğlenceler toplumun bir arada olduğu ve ortak duygularla bir bellek oluşturdıklarını göstermektedir.

Kırsal Yaşamın Dönüşümü

Köy yaşamı, mermer ocağı sonrası bir dönüşüm içine girmiştir. Modern ekonomik bir etkinin köy yaşamında hakimiyet kurması pek çok engellemeler ve müdahaleler ile dönüştürülmüştür. Geleneksel üretimin modern düzen içindeki ele geçirilmişliği toplumsal kırılmalar ile bariz bir şekilde tanımlanmıştır. Günümüz dünyası içinde kırsal yaşamın korunması gittikçe zorlaşmaktadır. Bu bakımdan kırsal yaşam içinde yaşamını sürdürmeye çalışan insan sayısı da eskiye göre gittikçe azalmaktadır. Modern dünya çatısı altında kentleşmenin bu kadar yoğun yaşandığı ortamda kırsal yaşamın dönüşümü de kuşkusuz hızla artmaktadır. Film toplumsal dönüşümü çok etkili bir biçimde betimlemektedir.

Açıklayıcı Anlar: Mermer ocağı sonrası köylüler ocak sınırları içinde kalan hiçbir alana giriş yapamamakta ve tek bir taş dahi dokunamamaktadır. Ali ile Mustafa'nın çoban yarışında koyunlarını boyadıkları kırmızı boyayı almak için bu araziye gittiğinde mühendisin taştan çıkardıkları tozu alamayacaklarını söylemesi bu bakımdan açıklayıcı bir sahne olmuştur.

ADALET

Doğal Adalet ve Ritüelin Kuralları

Filmde adalet kavramı modern hukuk sistemi içinde gösterilmez. Ritüelin ve doğanın adalet sistemi en etkili adalet sistemi olarak resmedilir. Doğal adalet insan eliyle yazılmış kanunlardan bağımsız olarak var olmaktadır. Doğaya uyum sağlayarak hazırlanan bir yarışma da buna bir örnektir. İnsanoğlunun her şeye müdahale edemeyeceği anlatılır. Yarışma için oluşturulan ritüelin merkezinde kurallar bulunmaktadır. Bunlar toplumun ortak kabulü, geleneği üzerinden ilerlemektedir. Ritüel bu bakımdan yarışma için yalnızca bir hazırlık olarak değil aynı zamanda düzenin sağlanmasını ve devam ettirilmesini sağlamaktadır. Bunun dışında hukuki adalet sistemi filmde görülmemektedir. Özellikle mermer ocağının açılması ile ilgili bir isyan ya da itiraz olmaması dikkat çekicidir. Köyün temel ilgisi ritüel ve yarışmadır. Bu sebeple adalet de yalnızca bu yarışma üzerinden okunabilir.

Açıklayıcı Anlar: Yarışmada kurallar vardır. Koyunları yarışma için kırmızı renge boyamak bir ritüel kuralıdır. Bu kurala riayet ederek yarışmaya katılırlar. Filmde de her katılımcı çobanın koyunlarını

kırmızıya boyadığı görülmektedir. Bu hayvanlarla bir suya girerek suyu geçmeye çalışırlar. Bu kurallara herkes riayet eder ve uyar.

SİYASET

Kapitalist Müdahale

Mermer ocağı film içinde keskin bir şekilde kapitalist bir figür olarak bulunmasa da bu sistemin kırsal kesime de nasıl sirayet ettiğini göstermesi açısından önemlidir. Doğal kaynakların bu yönden işletilmesi geleneksel yaşam biçimlerini de ciddi anlamda tehdit etmektedir. Günümüz kapitalist hamleleri ve bunlar üzerine tartışmaları düşündüğümüzde film bu konuda oldukça güncel tartışmaları sinemaya taşımaktadır.

Açıklayıcı Anlar: Mermer ocağı için araziye çekilen setler ve bir sınır oluşturulması, bölgeye bir müdahale alanı oluşturmaktadır. Mühendisin bu ocağın başında durarak köylülere hiçbir şekilde taş vermemesi de yine kapitalist müdahalenin geleneksel yaşama hatta ritüele karşı da sembolik bir engelleyici unsur olarak karşımıza çıkar. Kapitalist hamleler yalnızca toplumsal ve ekonomik birtakım zararlar vermez bu filmde aynı zamanda ritüelin ve kültürün de engelleyicisi olur.

İLİŞKİLER

Kuşaklar Arası Gerilim İlişkisi

Yaşlı çoban Ramazan ile genç çobanlar arasında bir bakış açısı farkı bulunmaktadır. Bu bakımdan Ramazan bu geleneğin manasına ve sürekliliğine odaklanırken genç çobanlar için bu yarış yalnızca başarı ve rekabet üzerine kuruludur. Burada çok net bir kuşaklar arası zihniyet farkı portresi çizilir. Bu noktada film kuşaklar arası ilişkiler konusunda katmanlı bir karakter yapısı ortaya koymaktadır.

Açıklayıcı Anlar: Ramazan'a tekrar birinci olduğu sorulurken bunun önemli olmadığını ve artık yaşlandığını, başka çobanların da bunu devam ettireceğini dile getirmesi dikkat çekicidir. Ramazan için kazanmak değil ritüelin istikrarı önemlidir. Ritüele sıkı sıkıya bağlıdır ve bu kültürün devam etmesini çok ister. Diğer bir yandan kaybedince üzülen Mustafa bu duyguyu yoğun bir şekilde yaşar ve başaramama duygusu içinde ezilir. Neticesinde kazandığında ise bu ritüel onun için kazanılmış bir gelenek haline bürünür.

İnsan-Doğa İlişkisi

Derviş Zaim filmlerinde çok yoğun bir biçimde görülen doğa-insan ilişkisi, bu filmin de temel ilişki temalarından birini oluşturur. Bu durum filmin belirgin yapılarından biridir. Doğa bu filmde yalnızca kullanılan bir mekân ya da bir arka plan görüntüsü olarak değil insanların yaşam biçimlerini belirleyen bir baş figürdür. Ritüeller de bu bakımdan doğanın hakimiyet dengesini yinelemek üzerine tekrarlanır. Dolayısıyla insan ve doğa arasında bir etkileşim söz konusudur.

Açıklayıcı Anlar: Eti yenilen bir hayvanın tüm kemiklerinin toplanarak gömülmesi bu köy halkı için önemlidir. Bu gömme ritüeli insanların verdiği et için hayvana dolayısıyla doğaya saygısını gösteren en çarpıcı örneklerdendir. İnsan ve doğa arasında bir alışveriş ve ilişki bulunmaktadır.

PSİKOLOJİ

Başarı ve Yetersizlik Duygusu

Filmde bu psikolojik durum en belirgin olarak Mustafa karakterinde görülmektedir. Yarışmalar boyunca en büyük arzusu yaşlı çoban Ramazan'ı da geçerek başarmak ve kazanmaktır. Bunu sağlayabildiğinde başarılı olacağını düşünmektedir. Başarısızlık ve yetersizlik duygusu kişide kendini topluma karşı kanıtlanamama halini de beraberinde getirir. Saygınlığın ancak başarılı olduğunda geleceğine inanan Mustafa için de yarışma bir kendini gösterme alanıdır. "Ben de buradayım" diyebilmesinin, yeterlilik duygusunu yaşayabilmenin somut bir delili niteliğindedir. Dolayısıyla yarışma önemli bir psikolojik alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Açıklayıcı Anlar: Ramazan'ın kazandığını öğrendikten sonra Mustafa'nın bir şişe içki ile ahıra gidip koyunlarının yanında üzülmeye ve kaybeden koyununu ahırdan çıkararak orada uzun süre kalması önemli bir andır. Ayrıca Mustafa'nın yarışı kazandıktan sonra akşam köy meydanında düzenlenen eğlence alanında keyifle dans etmesi de başarı sonrası üzerinden attığı "yetersizlik" duygusunun bir göstergesidir.

Yabancılaşma Süreci

Filmde Ali hem köye hem de yaptığı çobanlık mesleğine ciddi anlamda yabancılaşan bir karakterdir. Film boyunca bu yabancılaşma duygusu karakter üzerinden yoğun bir şekilde görülmektedir. Yabancılaşma toplumdan kopuk bir temsili de oluşturmaktadır. Yabancılaşma sonrası kendini bir yere ait hissedememe ve aidiyetliğe dair sorgulamalar insanlarda sıkça görülen durumlardır. Film bu psikolojik süreci önemli ölçüde yansıtmaktadır.

Açıklayıcı Anlar: Köyden ayrılıp şehre gitmesi ve çobanlıktan mezbahada çalışan işçiye dönüşmesi bu yabancılaşma sürecini göstermektedir. Aynı zamanda burada da yabancılaşıp tekrar köyüne dönmesi ve ocakta şoför olarak işe başlaması da kendisinin başka bir yabancılaşma sürecidir. Artık ona verilen çobanlık görevi içinde kendini görememektedir. Kopuk ve uzaktır. Bir yerde barınamayarak kolay bir şekilde ayrılmaktadır.

ETİK

Doğaya Karşı Sorumluluk

Filmde her üç karakterde de doğaya karşı sorumluluk duygusu görülmektedir. Kişinin doğayla kurduğu ilişki üzerinden üstlendiği sorumluluk filmde çok önemli bir konudur. Doğa baskın bir güç olarak topluluğun hayatında yer almaktadır. Doğanın hâkim oluşu toplulukların da doğaya karşı şekillenmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan doğanın verdiklerine karşı insanoğlunun saygısı ve minnet duygusu çok önemlidir. Filmde de sıklıkla üç karakter üzerinden doğadan alınanların doğaya düzgün bir şekilde teslim edildiği görülmektedir.

Açıklayıcı Anlar: Geyik avı sahnesinde mühendisin öldürdüğü geyiğin boynuzlarını söküp alması sonrası Ali'nin bu duruma dayanamayıp geyiği gömerken ona tahtadan yaptığı boynuzları ekleyerek birlikte gömmesi bu duruma önemli bir örnektir. Çünkü ona göre bir nimet olarak insanoğluna bahşedilen her şey tam ve bütün olarak teslim edilmelidir.

Geleneğin Korunması

Ramazan filmde geleneğin temsilcisi rolündedir. Geleneğin korunmasını ahlaki bir olgu olarak da görmektedir. Onun için yalnızca ritüel her yıl yapılması gereken bir etkinlik değil aynı zamanda korunması gereken de bir değer niteliğindedir. Geleneğin korunması demek köklere de bağlı kalabilmek anlamına gelmektedir. Kültürel yapı içinde oluşturulan gelenek topluluklar için önem arz etmektedir. Gelenekler ne kadar korunursa toplum için oluşturulan ahlaki düzen de buna göre devam eder ve nesilden nesile aktarılabilir. Geleneğin korunması büyük bir özveri ve bağlılık gerektirir. Bunu birkaç kişi değil ancak toplumun büyük bir kısmı sahiplenirse bu koruma hali güvenli bir şekilde oluşturulur. Bu bakımdan filmin içinde gelenekselleşmiş yarışma toplu bir kabulün ürünü olarak temsiline devam etmektedir.

Açıklayıcı Anlar: Ramazan'ın yarışmaya hazırlanma aşamasında koyunu boyama tarzından sürüyü hazırlamaya dek geleneğin tüm kurallarına riayet ederek hazırlık aşaması sunması geleneğin korunması adına ciddi bir gösterge oluşturmıştır. Ramazan bu ritüeli içselleştirmiş ve tüm varlığıyla sahiplenmiştir.

GÖRÜNÜM

Belgesel–Kurgu Arası Görünüm

Film, doküdrama yapısında çekilmiştir. Yarı kurmaca yarı belgesel anlatım dili ile oluşturulan sinema dili iki farklı anlatım biçimini de görsel olarak birleştirmiştir. Film gerçek olayların temelinde ancak bu olayları birebir almak yerine bunları daha etkileyici bir biçimde oyunculuklar, sahneler ve dramatik anlam bütünlüğü içinde sergileme haliyle yeniden kurgulanmış bir dünya oluşturmaktadır. Belgesel gerçeklik ile dramatik yapının duygusal gücünün bir harmonisidir. Film de tam anlamıyla bu temel üzerine oluşturulmuştur. Bu temel görsel düzlemde de kendini göstermektedir.

Açıklayıcı Anlar: Filmde yer alan Ramazan, Ali ve Mustafa karakterlerinin kendi yaşamlarını oynamaları en önemli örnektir. Kendi köylerinde, kendilerini oynamışlardır. Mekanlar gerçektir. Bu gerçeklik hissi filmin görünüm bağlamında da gerçekliğini arttırmaktadır. Bu sahici görünüm filmin “samimiyetini” de keskinleştirir.

Doğanın Estetik Temsili

Filmde doğa görüntüleri büyük bir alanı kapsamaktadır. Doğanın içinde insan doğaya uyumlu insan temsili bulunmaktadır. Geniş planlar eşliğinde doğa manzaralarına yer veren yönetmen özellikle belirgin karakterlerden biri olarak da hayvan sürülerini göstermektedir. İnsan ile hayvan arasındaki bağlılık, insanın hayvan ve doğa ile olan ilişki biçimi dikkat çekicidir. İnsanlar ve hayvanlar doğa içindeki yer alan eşit canlılardır. Bu noktada hayvanlar da bir karakter gibi filmin görünümünü oluşturur.

Açıklayıcı Anlar: Mustafa'nın rüyasında koyununu ahırdan  karttığını görmesi üzerine koşarak ahıra gidip koyununa sarılması önemli bir sahnedir. Diğer yönden köyün tepelerine çıkan Ramazan ve Mustafa'nın hayvanlara şıfa veren bitkileri bulup eve gelip bahçede kazanda kaynatması doğanın filmde önemli bir doku olduğunu göstermektedir.

GEçMİş

Ritüel Olarak Geçmişin Devamı

Kültürel miras filmde  oban yarişması üzerinden gösterilir. Geçmişten günümüze dek süregelen bu yarişmanın her yıl tekrarlanması, geleneğin ve dolayısıyla geçmişin tekrarlanmasını sağlamaktadır. Geçmişin tekrarı insanların bağlı oldukları geleneklere daha da bağlayan bir alan açar. Ritüeller de bu bakımdan toplumların kültürlerinde önemli bir yere sahiptir. Geçmişin izlerini temsil etmek toplulukların kendi varlıklarını kanıtlamak için önemli bir noktadır. Bu yarişma ve yarişmanın içinde yer alan geleneksel motifler de geçmişin devamlılığını sağlamak adınadır. Geçmiş geleceğe taşınmış olur.

Açıklayıcı Anlar:  oban yarişması için büyük bir kalabalığın derenin kenarına toplanması ve yarişmayı günlerce takip etmeleri toplumun bu kültürü benimsediğini göstermektedir. Her yıl düzenlenen bu yarişma yıllar boyu topluluğun kültürel mirası haline gelmiştir. Bu bakımdan bu yarişmanın düzenli olarak yapılması ritüelin de devamlılığını sağlamaktadır.